

al-Suffah, Educational Institution in the Period of Nabi Muhammad (Peace Be Upon Him)

*Graduat Student (Islamic Studies)
College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus*

Abstract

This article aims to study al-Suffah included biography of Ahl-Suffah and the role of Al-Suffah in education. It was undertaken by analyzing the al-Hadith, Islamic history, and opinions of Islamic scholars on al-Suffah. The results show that al-Suffah is one of the systematically educational institute during the time of Nabi Muhammad (Peace be upon him). al-Suffah is very important in educational institute, which can be used as a model for the educational provision in the present time.

.

Keywords : al-Suffah, Educational Institution in the Period of Nabi Muhammad (Peace Be Upon Him)

---

*Corresponding author
Tel : 085-0818983
E-mail : ibnujihad@hotmail.com

อัสศุฟฟะฮฺ สถาบันการศึกษาในสมัยนบีมุฮัมมัด ﷺ

นายฟูรกอน บุงอตาหยง

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับอัสศุฟฟะฮฺ ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาถึงชีวประวัติของอะฮฺลุลศุฟฟะฮฺและบทบาทในด้านการศึกษาของอัสศุฟฟะฮฺ โดยศึกษาจากตัวบทหะดีษ ประวัติศาสตร์อิสลามและทัศนะของนักปราชญ์มุสลิมต่ออัสศุฟฟะฮฺ ผลการศึกษาพบว่าอัสศุฟฟะฮฺถือได้ว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่มีระบบสถาบันหนึ่งในสมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และจากการศึกษาจะเห็นว่าบทบาทด้านการศึกษาของอัสศุฟฟะฮฺสามารถนำมาเป็นแบบอย่างสำหรับการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษายุคปัจจุบัน

คำสำคัญ : อัสศุฟฟะฮฺ, สถาบันการศึกษาในสมัยนบีมุฮัมมัด ﷺ

*Corresponding author

Tel : 08-50818983

E-mail : ibnujihad@hotmail.com

บทนำ

อิสลามส่งเสริม และให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะฐานะของความรู้ในอิสลามถือเป็นปัจจัยหลักที่จะทำให้มนุษย์เป็นคนที่สมบูรณ์ เป็นคนดีมีคุณธรรม และสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขทั้งทางโลกและทางธรรม

การศึกษาในอิสลามได้กำเนิดขึ้นครั้งแรก ระหว่างท่านนบี ﷺ กับท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ เอง ณ สถาบัน หิเราะฮฺ(ถ้าหิเราะฮฺ) ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาแห่งแรกในประวัติศาสตร์ การศึกษาอิสลาม โดยหลักสูตรการศึกษาฉบับแรกที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กำหนดใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ห้าอายะฮฺแรกที่ได้ถูกประทานลงมาแก่ท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ ดังอายะฮฺอัลกุรอานได้ระบุไว้ว่า

﴿أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ

﴿ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝ ﴾

(العلق : 1-5)

ความว่า “จงอ่าน ด้วยพระนามแห่งพระเจ้าของเจ้าผู้ทรงบังเกิด ทรงบังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิด และพระเจ้าของเจ้านั้นผู้ทรงใจบุญยิ่ง ผู้ทรงสอนการใช้ปากกา ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้”

(อัลอะลัก : 1-5)

การศึกษาอิสลามได้เริ่มต้นขึ้น และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่สมัยของมักกะฮฺจนถึงสมัยของมะดีนะฮฺ โดยอาศัยสถาบันการศึกษาอันเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา อัลกุรอาน และอัลหะดีษเป็นหลักสูตรหลักทางการศึกษาอิสลาม

สถาบันการศึกษา เป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ช่วยให้การจัดการศึกษาสามารถดำเนินอย่างเป็นระบบและสมบูรณ์มากขึ้น ด้วยเหตุนี้ การศึกษาในสมัยนบี มุฮัมมัด ﷺ จึงมีสถาบันการศึกษา อันหลากหลายมารองรับ ตามสภาพและความเหมาะสม และเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ที่มีการจัดการเรียนการสอนอย่างมั่งคั่งมากขึ้น

สถาบันการศึกษาในสมัยนบีมุฮัมมัด ﷺ สามารถแบ่งเป็นสองสมัยหลักๆ ได้แก่ สมัยของมັกกะฮะฮ์ โดยมีสถาบันการศึกษา อันได้แก่ บ้านของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เอง และสถาบันคารอัลฮัรกออม อันเป็นจุดศูนย์รวมของบรรดาเศาะหาบะฮ์ ที่เข้ารับการศึกษาศาสนาอิสลามกับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

สมัยของมะดีนะฮะฮ์ ได้กำเนิดสถาบันทางการศึกษาอย่างเป็นทางการ ได้แก่ สถาบันมัสยิด อันเป็นสถาบันต้นแบบหลังแรกของศาสนาอิสลาม ที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มาจนถึงปัจจุบัน

สถาบันอัศศุฟฟะฮ์ (al-Suffah) เป็นสถาบันการศึกษาอีกสถาบันหนึ่งในสมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยมีการจัดการเรียนการสอน และฝึกรบในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมขลัดเกล้าจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นที่พักอาศัยชั่วคราวสำหรับผู้ที่ไม่มียี่เพ้าอาศัย และสำหรับผู้ที่ยังเข้ารับนับถืออิสลามใหม่ๆ และสถาบันแห่งนี้ ถือว่าเป็นสถาบันการศึกษา ที่ท่านนบี ﷺ ได้ให้ความตระหนักและมีการจัดการศึกษาที่เป็นระบบมากขึ้น

ในสถาบันการศึกษา อัศศุฟฟะฮ์แห่งนี้ ได้กำเนิดนักปราชญ์ ผู้มีความรู้มีความสามารถและเชี่ยวชาญทางด้านศาสนาหลายท่าน เช่น ท่านอบี สุร็อยเราะฮ์ ผู้ซึ่งรู้จักในฐานะผู้จำหะดีษและรายงานหะดีษเป็นจำนวนมาก

การศึกษาในสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงเป็นต้นแบบสำคัญต่อการจัดระบบการศึกษาอิสลามในปัจจุบัน ทั้งทางด้านหลักสูตร สถาบันและรูปแบบการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบัน อัศศุฟฟะฮ์ ถือว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้การจัดการศึกษาอิสลามนั้นเป็นระบบมากขึ้น ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดระบบการศึกษาอิสลาม และการเรียนการสอนอิสลามในยุคปัจจุบันได้

ความหมาย และความสำคัญของ อัศศุฟฟะฮ์

ความหมายของ al-Suffah

ความหมายเชิงภาษา อัศศุฟฟะฮ์ (al-Suffah) หมายถึง al-Zullah ซึ่งแปลว่า ร่มเงา และพื้นที่กว้างที่มีเพดานสูง เป็นที่พักอาศัยของบรรดาผู้ยากไร้จากมุฮาญีรีน และท่านนบีคอยดูแลพวกเขา และเรียกพวกเขาเหล่านั้น Ahl al-Suffah (ชาวศุฟฟะฮ์) (Ibrahim Mustafa and others 1989 : 517)

ความหมายเชิงวิชาการ อัศศุฟฟะฮ์ (al-Suffah) หมายถึง “ร่มเงา” ซึ่งในที่นี้หมายถึงส่วนที่สร้างขึ้นต่อเติมจากมัสยิด ผู้คนที่อาศัยอยู่ในที่นี้เรียกว่า “อฮ์ลุลศุฟฟะฮ์” (ahl al-Suffah) หมายถึง ชาวอัศศุฟฟะฮ์ ซึ่งในสถาบันอัศศุฟฟะฮ์แห่งนี้ท่านนบี ﷺ ได้อบรมสั่งสอน

บรรดาเศาะหาบะฮ์ของท่านเพื่อเตรียมพวกเขาสำหรับการเป็นนักเผยแผ่ศาสนาที่แท้จริง (Lunggulung 1986:48 อ้างถึงใน อิบราฮีม ฌรงค์รักษาเขต 2546:15

อัศศุฟพะฮ์ (al-Suffah) สามารถเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า สุฟพะฮ์ อัลมุฮาญีริน (Suffah al-Muhajirin) เนื่องจากผู้ที่มาอาศัย ณ ที่นี้เป็นกลุ่มแรกคือ บรรดาผู้ยากไร้จากเศาะหาบะฮ์มุฮาญีรินที่ได้อพยพมายัง นครมะดีนะฮ์ ที่ได้ทอดทิ้งทรัพย์สินเงินทอง ญาติมิตรเพราะเพื่อต้องการความโปรดปรานจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷺ

สถาบันอัศศุฟพะฮ์ แห่งนี้ได้กำเนิดขึ้น ภายหลังจากที่อัลลอฮ์ ﷺ ทรงกำหนดให้เปลี่ยนทิศทางของกิบลัต จาก Bait al-Maqdis มายัง al-Ka'bah al-Musharrafah ซึ่งภายหลังจากสิบหกเดือนจากการฮิจเราะฮ์(อพยพ)มายังนครมะดีนะฮ์ ซึ่งยังคงเหลือสถานที่กิบลัตอันแรกอยู่ ส่วนท้ายของมัสยิด ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้สั่งให้ทำเพดานหรือชายคาขึ้นมา และเรียกสถานที่แห่งนี้ว่า อัศศุฟพะฮ์ หรือ อัลซุลละฮ์ ซึ่งไม่มีอะไรปกปิดเป็นกำแพงของมันเลย (Akram Diya' al-'Umariy 1998:1 / 258)

สถานที่ดังกล่าวถูกประยุกต์เป็นสถาบันอัศศุฟพะฮ์ ภายหลังจากที่อัลลอฮ์ ﷺ ได้ทรงตอบรับการวิงวอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยอนุญาตให้เปลี่ยนทิศทางกิบลัต หลังจากสิบเจ็ดเดือนของการฮิจเราะฮ์มายังนครมะดีนะฮ์ (1 ปี กับ 5 เดือน) ซึ่งตรงกับเดือนชะอฺบาน ในปีที่สองของฮิจเราะฮ์ศักราช

ภายหลังจากที่ได้เปลี่ยนทิศทางของกิบลัตแล้ว ทำให้กิบลัตใหม่นี้อยู่ฝั่งตรงข้ามพอดี โดยยังคงไว้ซึ่งสถานที่เดิม ไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไร ส่วนสถานที่ใหม่ ก็ได้ตกแต่งปรับปรุงเสียใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนทิศทางกิบลัตยัง อัลกะบะฮ์ (Saleh Ahmad al-Shamiy 1991:28-29) ทำให้กิบลัตเดิมถูกแปรประยุกต์เป็นสถานที่พัก และเป็นที่รองรับแก่ผู้คนที่ได้อพยพหรือเดินทางมายังนครมะดีนะฮ์ที่ไม่มีที่พำนักหรือญาติมิตร ก็จะพำนักที่นี่เป็นเวลาชั่วคราว และยังเป็นสถานที่รับรองสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาอิสลาม

พื้นที่ความกว้างของสถาบันแห่งนี้ ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจน แต่น่าจะมีพื้นที่ที่กว้างพอสมควร เนื่องจากครั้งหนึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เคยใช้สถานที่แห่งนี้เป็นที่จัดงานวะลีมะฮ์ (งานมงคลสมรส) ซึ่งมีแขกที่เข้าร่วมถึง สามร้อยกว่าคน และบางคนนั้นได้นั่งในส่วนของบ้านภรรยาของนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ติดกับมัสยิด (Akram Diya' al-'Umariy 1998:1 / 258) เพราะไม่สามารถรองรับอย่างเพียงพอกับจำนวนดังกล่าว

ความสำคัญของ อัศศุฟพะฮุ (al-Suffah)

สถาบันอัศศุฟพะฮุ ถือว่าเป็นสถาบันทางการศึกษา สำคัญสถาบันหนึ่งในประวัติศาสตร์การศึกษาอิสลาม เนื่องจากว่าผู้ที่อาศัยอยู่ ณ สถานที่แห่งนี้ล้วนเป็นผู้ที่ยากไร้ ไม่มีที่พึ่งพาอาศัย คนยากคนจน ซึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ถูกกำชับจากอัลลอฮุ ﷻ ให้อดทนอยู่กับพวกเขา ดูแลเอาใจใส่และอบรมพวกเขาในเรื่องของศาสนา และคอยตัดเตือนพวกเขาจากสิ่งเล็กลงน้อยบนโลกนี้ ดังอายะฮ์จากอัลกุรอานที่ได้ระบุไว้ว่า

﴿وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ
وَجْهَهُ ۗ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۗ وَلَا تُطِعْ مَنْ
أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا ۝﴾

(الكهف: 28)

ความว่า “และจงอดทนต่อตัวของเจ้า ร่วมกับบรรดาผู้วิงวอนต่อพระผู้เป็นเจ้าของพวกเขา ทั้งยามเช้าและยามเย็น โดยปราณาความโปรดปรานของพระองค์ และอย่าให้สายตาของเจ้าหันเหออกจากพวกเขา ขณะที่เจ้าประสงค์ความสวยงามแห่งชีวิตของโลกนี้ และเจ้าอย่าเชื่อฟังผู้ที่เราทำให้หัวใจของเขาละเลยจากการรำลึกถึงเรา และปฏิบัติตามอารมณ์ต่ำของเขา และกิจการของเขา ฟินาสสุญหาย”

(อัลกะฮ์ฟี : 28)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ให้ความสำคัญกับชาว อัศศุฟพะฮุเป็นอย่างมาก บางครั้งท่านจะไปเยี่ยมเยือน ถามข่าวคราวทุกข์สุขของพวกเขา เพื่อที่จะทราบว่ามีใครบ้างที่เจ็บไข้ได้ป่วยในหมู่พวกเขา เมื่อมีอะไรที่ท่านสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือได้ท่านก็จะช่วยด้วยความบริสุทธิ์ใจ ดังวณะของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ความว่า

“จากอบิสะฮิด อัลคุดรี ได้กล่าวว่า ฉันได้นั่งพร้อมกับผู้ยากไร้จากมุฮาญิรีน ซึ่งบางคนในหมู่พวกเขาได้ซ่อนบังตัวเองข้างหลังของหมู่คณะอันเนื่องมาจากเอาระฮุที่ ไม่ได้ปกปิด และมีคนหนึ่งได้อ่าน(อัลกุรอาน)ให้กับพวกเรา(ฟัง) ทันใดนั้นท่านนบียก็ได้เดินมาและยืนอยู่ต่อหน้าพวกเรา เมื่อ(พวกเรา)เห็นท่านนบียืน

คนที่อ่านก็หยุดอ่าน ท่านนบีก็กล่าวสวัสดี และถามว่า “พวกเจ้าทำอะไรกันอยู่หรือ” พวกเราตอบว่า โอ้ท่านเราะฮูลของอัลลอฮ์ แท้จริงมีผู้อ่านอัลกุรอานในบรรดาพวกเรา และพวกเราได้สดับฟังถึงคัมภีร์ของอัลลอฮ์ (ท่านอบีสะอีดบอกว่า) ท่านนบีได้วonderว่า “ทุกมวลการสรรเสริญเป็นสิทธิ์ของอัลลอฮ์ ที่ได้กำหนดในบรรดาอุมัตของฉันให้ฉันนั้น ได้อุดหนุนอยู่กับพวกเขา (ท่านอบีสะอีด)กล่าวว่า ท่านนบีก็ได้นั่งลงตรงกลุ่มของพวกเรา เพื่อให้อยู่เสมอกับพวกเรา และได้กล่าวพร้อมใช้ทำทางมือประกอบว่า แบบนี้แหละพวกท่านจงทำฮาลาเกาะฮ์กัน และในขณะนั้น ใบหน้าของพวกเขาทุกคนก็เป็นที่ประจักษ์แก่ท่านเราะฮูล ท่านอะบูสะอีดกล่าวต่อไปว่า “ฉันไม่เห็นเลยว่าท่านเราะฮูล จะรู้จักใครสักคนจากหมู่พวกเขานอกจากฉันเท่านั้น และท่านเราะฮูล ได้วonderว่า “ขอแจ้งข่าวดีแก่บรรดาผู้ยกไว้จากมุฮาฮิริน ทุกคน ว่าด้วยแสงรัศมีอันเต็มเปี่ยมในวันกิยามัต พวกเจ้าจะเข้าสวรรค์ก่อนบรรดาผู้คนที่ร่ำรวย ด้วยเวลาครึ่งวัน และนั่นก็คือห้าร้อยปี(ของเวลาโลก)”

(บันทึกโดย Abū Dāud 2000 : 3663)

จากบทหะดีษข้างต้น จะเห็นได้ว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ให้ความสำคัญกับชาวอัศศุฟฟะฮ์ฮะฮ์ โดยที่ท่าน ﷺ ยอมสละเวลาเพราะเพื่ออบรมสั่งสอน และให้ความรู้แก่พวกเขา พร้อมฝากความหวังแก่พวกเขาอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังสร้างกำลังใจให้พวกเขามีความเข้มแข็ง เพื่อยืนหยัด ยึดมั่นในเรื่องศาสนา โดยไม่หวังเพื่อสิ่งอื่นใดบนโลกนี้

นอกจากนั้น ท่านนบี ﷺ จะกำชับบรรดาชาวอัศศุฟฟะฮ์ฮะฮ์ให้ตระหนักถึงภารกิจของศาสนา และกำชับให้ศึกษาอัลกุรอาน รำลึกถึงอัลลอฮ์และวันแห่งการฟื้นคืนชีพ โดยไม่ให้จมปลักอยู่กับความสุขอันเล็กน้อยบนโลกนี้ (al ‘Umarīy, 1991:92-93 อ้างถึงในอิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต 2546 :15)

สถาบันอัศศุฟฟะฮ์ฮะฮ์ ไม่เพียงเป็นที่รองรับสำหรับผู้ที่ไม่มิตั้งอาศัยเพียงเท่านั้น แต่สถาบันแห่งนี้ ยังเปรียบเสมือนห้องเรียน ที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ให้ความตระหนัก และคอยให้การอบรมศึกษาความรู้ในแขนงต่างๆ ให้กับพวกเขา อีกทั้งยังเป็นสถานที่สำหรับการรวมตัวของเศาะหาบะฮ์ ในกิจการ และโอกาสสำคัญต่างๆ เช่น การจัดงานวาลีมะฮ์ การรวมตัวเพื่อเตรียมความ

พร้อมในเรื่องต่างๆ, ซึ่งครั้งหนึ่ง ในช่วงของการทำสงครามตะบูก สถาบันอัศศุฟพะฮุ ได้เป็นจุด ศูนย์รวมของผู้คนที่ไม่มีความพร้อมที่จะเตรียมตัวเพื่อออกไปยังสงครามตะบูกได้(เพราะขาดแคลน ด้านทรัพย์สิน) โดยการรวมตัวของพวกเขานั้นทำให้ง่ายต่อการจัดสรรหางบประมาณและทรัพย์สิน ซึ่งผู้ที่ประสงค์ต้องการญีฮาดด้วยทรัพย์สินของพวกเรา ก็จะมารวมตัวกัน ณ สถาบันแห่งนี้เพื่อ รวบรวมทรัพย์สินให้แก่ผู้ที่ประสงค์และพร้อมที่จะทำการญีฮาด (Saleh Ahmad al-shamiy 1991:74-75)

จำนวนและความเป็นอยู่ของชาวอัศศุฟพะฮุ

ชาวอัศศุฟพะฮุ โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ที่อพยพจากนครมักกะฮะฮุมายังนครมะดีนะฮุ ซึ่งพวกเขาเหล่านั้น ยอมเสียสละทั้งทรัพย์สิน เงินทอง และญาติมิตร เพราะเพื่อต้องการความโปรด ปรานจากเอกองค์อัลลอฮุ ﷻ ซึ่งครอบคลุมถึงพวกเขา และบรรดาผู้ยากไร้ ว่า

ความว่า “สิ่งที่ยึดได้จากยาฮูด)เป็นของบรรดาผู้ที่อพยพขัดสน ซึ่งถูกขับไล่ออกบ้านเกิดเมืองนอนของพวกเขาและทอดทิ้ง ทรัพย์สินของพวกเขา เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอ ฮุและความยินดีของพระองค์ และช่วยเหลืออัลลอฮุและرسูล ของพระองค์ คนเหล่านั้นพวกเขาเป็นผู้สัตย์จริง”

(อัลฮัซร : 8)

ผู้ที่พักอาศัยเป็นกลุ่มแรกที่ได้พัก ณ สถาบันแห่งนี้ได้แก่ อัลมุฮาญิรีน ที่ได้อพยพ จากนครมักกะฮุ ไม่มีที่พักอาศัย จึงต้องพึ่งพามัสยิดคนบี เพื่อเป็นที่พักผ่อนชั่วคราว ฉะนั้นจึงถูก เรียกว่า ศุฟพะฮุมุฮาญิรีนและสถาบันแห่งนี้ จึงเป็นที่พักของผู้คนที่ไม่มีญาติมิตร และที่ได้เดินทาง มาจากสถานที่ต่างๆ เข้ารับนับถืออิสลามกับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งผู้คนกลุ่มนั้น เมื่อมีคนที่รู้จักมัก คู้ ก็ปลีกตัวไปพึ่งอาศัยอยู่กับคนนั้น และใครที่ไม่มีคนที่รู้จักก็จะพักอยู่กับ ชาวอัศศุฟพะฮุ

กลุ่มคนที่พักอาศัย ณ สถานที่แห่งนี้ได้เดินทางมาจากกลุ่มเผ่าต่างๆอย่าง หลากหลาย ซึ่งได้มารวมตัวกัน และด้วยเหตุดังกล่าวท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เรียกพวกเขาว่า (الأوفاض)

¹ (Akram al-'Umaryiy 1983:91-92)

¹ หมายถึง “กลุ่มคนต่างเผ่า ที่มารวมตัวกัน ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง” ดูหนังสือ لسان العرب ,7:250

นอกเหนือจากบรรดามุฮาญิรีน และผู้คนที่ไม่มีที่พักแล้ว ยังมีผู้คนจากชาวอัลอันซอร ที่ยอมเสียดชะมาพัก ณ สถาบันอัศศุฟพะฮะฮ์ ด้วยความยินดีและชอบใช้ชีวิตแบบคนยากไร้ ทั่วๆ ที่พวกเขาไม่นับว่าเป็นเช่นนั้น และมีบ้านพักที่มะดีนะฮ์ เช่น กะอับ อิบน์มุลิก อัลอันซอริย์ หันซอลละฮ์ อิบน์ อิบอามิร อัลอันซอริย์ และหะรีชะฮ์ อิบน์ อัลนุอุมาน อัลอันซอริย์ และคนอื่นๆ (Akram Diya' al-'Umarīy 1998 :1 / 259)

จำนวนของชาวอัศศุฟพะฮะฮ์

ชาวอัศศุฟพะฮะฮ์จะมีจำนวนที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับช่วงเวลาและสถานการณ์ พวกเขาจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเมื่อมีกลุ่มคนจากสถานที่ต่างๆ ได้อพยพมายังมะดีนะฮ์ แต่จะลดจำนวนลงเมื่อไม่มีผู้คนที่อพยพ แต่จำนวนของพวกเขาโดยทั่วไปแล้วจะอยู่ราวเจ็ดสิบกคน ซึ่งบางครั้งก็จะเพิ่มจำนวนมากขึ้น จนมาช่วงหนึ่ง ท่านสะอูด อิบน์ อุบาดะฮ์ เขาได้ต้อนรับพวกเขาถึงแปดสิบกคน ซึ่งไม่รวมกับเศาะหาบะฮ์คนอื่นๆ ที่ได้ต้อนรับจำนวนคนที่เหลืออีก

ท่าน อัลซามูดียก กล่าวว่า “อบูอัยมฺ ได้เล่ารายชื่อของพวกเขาในหนังสือ (อัลฮิลยะห์) ซึ่งจำนวนของพวกเขาแน่นมากกว่าหนึ่งร้อยคน”

แต่ในจำนวนของพวกเขาที่ท่าน อบูอัยมฺ ได้ตั้งชื่อพวกเขาว่า ชาวอัศศุฟพะฮะฮ์นั้น ห้าสิบสองคนเท่านั้น ในจำนวนนั้นมีอยู่ห้าคนที่ท่านอบูอัยมฺ ได้ปฏิเสธว่าพวกเขาไม่ได้อยู่ในกลุ่มชาวอัศศุฟพะฮะฮ์ ซึ่งท่านอบูอัยมฺ คนเดียวที่ได้นำเสนอรายชื่อของชาวอัศศุฟพะฮะฮ์ที่เป็นที่รู้จัก และยอมรับให้กับพวกเรา โดยเขาได้คัดลอกจากหนังสือก่อนหน้านั้น แต่ไม่ได้บอกชื่อหนังสือไว้ อาจเป็นไปได้ว่า หนังสือดังกล่าวคือหนังสือของท่าน อบูอับดุลรอฮ์มาน อัลซุลามียฺ(ศ.ศ.412) เกี่ยวกับ(Ahī Al-suffah)ชาวอัศศุฟพะฮะฮ์(Akram al-'Umarīy 1983:92)

จำนวนของชาวอัศศุฟพะฮะฮ์โดยรวมทั้งหมดแล้ว ประมาณ หกร้อยถึงเจ็ดร้อยคน ซึ่งพวกเขาไม่ได้มาอยู่รวมกันในเวลาเดียวกัน แต่พวกเขาจะรวมกันในระยะเวลาเดียวกันแล้วจะมีจำนวน เจ็ดสิบกกว่าคนเท่านั้น (Ibn Taimiyah อ้างถึงใน Muhammad Ilyas 'Abd al-Ghaniy 2004 : 230)

ความเป็นอยู่ของชาวอัศศุฟพะฮะฮ์

ชาวอัศศุฟพะฮะฮ์ จะใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ซึ่งพวกเขาจะหมกมุ่นอยู่กับความรู้ การศึกษาคำในมัสยิดเพื่อทำอิบาดัต และจะใช้ชีวิตอย่างสมถะ ซึ่งเมื่อพวกเขาอยู่คนเดียว ก็จะทำการละหมาด อ่านอัลกุรอาน และศึกษาเกี่ยวกับอายะฮ์จากอัลกุรอาน และรำลึกถึงอัลลอฮ์ตลอดเวลา ซึ่งบางคนก็จะศึกษาเกี่ยวกับการเขียน จนครั้งหนึ่งพวกเขาได้มอบธนูให้กับอุบาดะฮ์ อิบน์ ซอมิต เพราะได้สอนพวกเขาเกี่ยวกับอัลกุรอาน และการเขียน(Akram al-'Umarīy 1983:96)

ชาวอัศศุฟพะฮุมีเสื้อผ้าใช้แต่พอเพียง ซึ่งบางคนไม่สามารถปกปิดแม้แต่เอาระฮุ
บางส่วนของพวกเขา ซึ่งมีหะดีษตอนหนึ่งได้รายงานไว้

ความว่า “ความว่า “จากอบีสะอีด อัลดุครี ได้กล่าวว่า ฉันได้นั่ง
พร้อมกับผู้ยากไร้จากมุฮาญีรีน ซึ่งบางคนในหมู่พวกเขาได้ซ่อน
บังตัวเองข้างหลังของหมู่คณะ อันเนื่องมาจากเอาระฮุที่ไม่ได้
ปกปิด...”

(บันทึกโดย Abu Dāud 2000 : 3663)

ชาวอัศศุฟพะฮุไม่มีเสื้อผ้าที่สมบูรณ์ครบชุด พวกเขาจะเอาผ้าหรือผ้าคลุมมาผูกไว้
บริเวณคอ หรือไม่ก็นุ่งผ้าถุง(โดยไม่มีชั้นบน) หรือผ้าอย่างเดียว บางคนปกปิดไม่ถึงครึ่งท่อนขา
และบางครั้งปกปิดไม่ถึงหัวเข่าด้วยซ้ำไป มีหนังสืออ้างอิงกล่าวว่า พวกเขาจะสวม (الحوتكية) ซึ่ง
เป็นผ้าโพกหัวมาโพกเอาไว้(Akram al-‘Umarīy 1983:97) จนในบางครั้งพวกเขารู้สึกอายที่จะให้คน
อื่นเห็นเสื้อผ้าของพวกเขา เพราะว่าเสื้อผ้าของพวกเขาไม่ได้ปกปิดอย่างสมบูรณ์

สำหรับอาหารหลักของชาวอัศศุฟพะฮุ คือลูกอินทผลัม ซึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จะ
เดินแจกให้พวกเขาหนึ่งลิตรต่อคนสองคนทุกวัน แต่บางครั้งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ก็จะเชิญพวกเขามายัง
บ้านของท่าน แต่ก็ไม่สามารถที่จะบริการอาหารดีๆ ให้แก่พวกเขาได้ เพราะท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เองก็
มีรายได้น้อย บางครั้งท่านก็จะยกนมให้ และบางครั้งก็จะยกอินทผลัมต้ม บางครั้งก็เป็นอินทผลัม
กวน ครั้งหนึ่งพวกเขาได้กินซูป ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ขอภัยพวกเขาเมื่อไม่สามารถต้อนรับพวกเขา
ด้วยอาหารดีๆ ครั้งหนึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ต้อนรับพวกเขาภายใต้ที่บรรจุไปด้วยแป้งบด และท่านนบีมุ
ฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า “ฉันขอสาบานต่ออัลลอฮ์ว่า แท้จริงแล้วไม่มีอาหารเย็นในครอบครัวของมุฮัมมัด ﷺ
เหมือนอย่างที่ท่านเจ้าเห็น”

บางครั้งชาวอัศศุฟพะฮุก็จะได้กินอาหารที่อร่อยบ้าง เมื่อถูกเชิญจากคนที่ร่ำรวยใน
บรรดาเศาะหาบะฮุ แต่หลายครั้งที่พวกเขาไม่สามารถที่จะทดแทนความหิวโหยของพวกเขาได้ ซึ่ง
บางครั้งทำให้พวกเขาต้องงอเข่าลงในเวลาละหมาดเพราะความหิวโหย จนมีคนชนบทท่านหนึ่งคิด
ว่าพวกเขาเป็นคนบ้า(Akram al-‘Umarīy 1983:98-99)

การเรียนการสอนในสถาบันอัศศุฟพะฮุ

อัศศุฟพะฮุ ถือเป็นสถาบันสำคัญทางการศึกษา วิชาการอิสลาม วิชาที่มีการสอน
ในอัศศุฟพะฮุ ได้แก่ วิชาอัลกุรอาน ตัจญ์วิด และวิชาการอิสลามอื่นๆ ผู้สอนในสถาบันแห่งนี้คือ
ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เองและผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ วัตถุประสงค์ของการศึกษาในสถาบันแห่งนี้

นี่คือ การขัดเกลาจิตใจและจุดประทีปแห่งดวงวิญญาณให้สว่างไสว และยกระดับมนุษย์จากระดับมุอิมินให้เป็นระดับมุสลิหมิน (Milgrimi and Ashraf , 1985: 18 อ้างถึงใน อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต 2546:15)

จากการวิเคราะห์ห้บทหะดีษ ชีวิตประวัติของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และจากประวัติศาสตร์อิสลาม สามารถสรุปเกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้ในการศึกษาในสถาบันอัศศุฟฟะฮฺ ดังนี้

1- วิชาอัลกุรอานและตัญวีดี

อัลกุรอาน ถือเป็นหลักสูตรสำคัญต่อการศึกษาอิสลาม เพราะอัลกุรอานเป็นวะฮยูจากอัลลอฮฺ ﷻ ที่ได้ประทานลงมาแก่มนุษย์โลกทุกคน เป็นรัฐธรรมนูญการดำเนินชีวิตที่จะนำไปสู่ความผาสุกทั้งทางโลกและทางธรรม ดังนั้นผู้ที่ศึกษาอัลกุรอาน ถือว่าเป็นสุดยอดของความรู้ที่เขาได้ศึกษา ดังหะดีษของท่านนบี ﷺ

ความว่า “คนที่ดีที่สุดในหมู่พวกเจ้า คือคนที่ศึกษาอัลกุรอาน และได้สอนมัน(อัลกุรอาน)”

(บันทึกโดย al-Bukhariy : 5027)

อัลกุรอาน เป็นสาขาวิชาหนึ่งที่ชาวอัศศุฟฟะฮฺได้ตระหนักและให้ความสำคัญ ซึ่งพวกเขาจะใช้ชีวิตอยู่กับการอ่าน และศึกษาอัลกุรอานอยู่ตลอดเวลา ในสถาบันอัศศุฟฟะฮฺ ได้เน้นหนักเกี่ยวกับการสอนอัลกุรอานเป็นหลัก ทั้งที่เรียนในรูปแบบส่วนตัว และรูปแบบของฮาลาเกาะห์(การเรียนเป็นกลุ่ม) ดังหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

ความว่า “จากอบีสะอีด อัลคุดรี ได้กล่าวว่า ฉันได้นั่งพร้อมกับผู้ยากไร้จากมุฮาญีรีน ซึ่งบางคนในหมู่พวกเขาได้ซ่อนบังตัวเองข้างหลังของหมู่คณะอันเนื่องมาจากเอาระฮูที่ไม่ได้ปกปิด และมีคนหนึ่งได้อ่าน(อัลกุรอาน)ให้กับพวกเรา(ฟัง)...”

(บันทึกโดย Abū Dāud 2000 : 3663)

บางครั้งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นครูสอนอัลกุรอานแก่พวกเขาเอง และยังมีเศาะหาบะฮฺท่านอื่นได้เสียสละเวลาเพื่อเข้ามาเป็นครูผู้สอน เช่นท่านอุบาต๊ะห์ อิบนุ ซอมิต ได้กล่าวว่า

ความว่า “ฉันได้สอนคนกลุ่มหนึ่งในบรรดาชาวอัศศุฟฟะฮฺ เกี่ยวกับอัลกุรอาน และการเขียน หนึ่งในบรรดาพวกเขาได้มอบแก่ฉันพวงธนูเล่มหนึ่ง และฉันได้กล่าวว่า มันไม่ใช่ทรัพย์สิน และฉันจะใช้มันในหนทางของอัลลอฮฺ ﷻ ฉันจะต้องพบกับ

ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ และจะต้องถามมัน หลังจากนั้นฉันก็ได้ไปพบกับท่าน และได้ถามว่า “โอ้ ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ชายคนหนึ่งได้มอบพวงธนูเล่มหนึ่งแก่ฉัน ซึ่งเป็นผู้หนึ่งในบรรดาผู้ที่ฉันได้ทำการสอนพวกเขาเกี่ยวกับ การเขียน และอัลกุรอาน และสิ่งนี้ไม่ใช่ทรัพย์สิน และฉันจะใช้มันในหนทางของอัลลอฮฺ ท่าน(นบีมุฮัมมัด ﷺ) ได้ตอบว่า “ถ้าเจ้าชอบที่จะให้รอบตัวเจ้านั้นถูกรัดด้วยไฟนรก ก็จงรับมันซะ”

(บันทึกโดย Abū Dāud 2000: 3413)

2- วิชาอัลหะดีษ

อัลหะดีษ ถือเป็นบทบัญญัติอิสลามลำดับต่อมาจากอัลกุรอาน ที่มุสลิมทุกคนต้องตระหนักและให้ความสำคัญ เพราะอัลหะดีษ คือ คำพูด การกระทำ การยอมรับ มารยาทและคุณลักษณะต่างๆที่ได้พาดพิงถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่มุสลิมจำเป็นต้องนำมายึดถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในแต่ละวันอย่างเคร่งครัด เพื่อคอยปกป้องให้อยู่ในกรอบแนวทางอันเที่ยงตรง สามารถเป็นบ่าวที่รักใคร่ของพระองค์อัลลอฮฺ ดังอายะฮ์อัลกุรอานได้ระบุว่า

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ

ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣١﴾

(๓1: ๓1)

ความว่า “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ว่า หากพวกท่านรักอัลลอฮฺ ก็จงปฏิบัติตามฉัน อัลลอฮฺก็จะทรงรักพวกท่าน และจะทรงอภัยให้แก่พวกท่านซึ่งโทษทั้งหลายของพวกท่าน และอัลลอฮฺนั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษ ผู้ทรงเมตตาเสมอ”

(อาลอิมรอน : 31)

อัลหะดีษ เป็นสาขาวิชาหนึ่งที่ได้ศึกษาในสถาบันอิสศุฟพะฮะฮ์แห่งนี้ เพราะพวกเขาอาศัยอยู่ใกล้กับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และคอยให้ความช่วยเหลือแก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ตลอดเวลา จึงไม่แปลกที่สถาบันแห่งนี้สามารถผลิตนักปราชญ์ในสาขาวิชาดังกล่าวเช่นท่านอบิสูรียเราะฮฺ ซึ่ง

ท่านเป็นที่รู้จักว่าเป็นชาวอัศศุฟพะฮุ ที่อาศัยอยู่ในสถาบันแห่งนี้ตลอดระยะเวลาอายุของท่านบีมุฮัมมัด ﷺ โดยไม่ได้ปลีกตัวออกจากสถาบันแห่งนี้แต่อย่างใด เมื่อท่านบีมุฮัมมัด ﷺ ต้องการให้ชาวอัศศุฟพะฮุมารวมกันเพื่อแจกอาหาร ก็จะมีหมายให้ท่านอบีสุร็อยเราะฮุเป็นผู้รวบรวมพวกเขา เพราะท่านเป็นผู้ที่คุ้นเคย รู้จักมักคุ้นกับพวกเขาเป็นอย่างดี (Abu Nu'aim 1998 : 376-377)

ท่านอบีสุร็อยเราะฮุ เป็นเสาะหาบะฮุทานหนึ่งที่รายงานหะดีษจากท่านบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นจำนวนมาก จนครั้งหนึ่งเขาได้ยินผู้คนพูดกันว่าเช่นนั้น ท่าน(อบีสุร็อยเราะฮุ)จึงกล่าวแก่พวกเขาว่า แท้จริงแล้วพวกท่านพูดว่า อบีสุร็อยเราะฮุได้รายงานหะดีษจำนวนมากจากท่านรอซูลุลลอฮุ พวกท่านพูดกันอีกว่า ทำไมคนมุฮาญีรีน และคนอันศอรุไม่รายงานหะดีษเช่นเขา . และแท้จริงแล้วเพื่อนฉันจากมุฮาญีรีน ได้จับปลัดกับการค้าขายในตลาด และเพื่อนฉันจากอันศอรุจับปลัดอยู่กับการรวบรวมทรัพย์สินของพวกเขา สำหรับฉันนั้นเป็นคนยากจนจากชาวอัศศุฟพะฮุ ฉันตามติดท่านรอซูลุลลอฮุเพราะต้องการจะกอบโกยให้เต็มที่ ฉันอยู่ในขณะที่คนอื่นไม่อยู่ ฉันจำได้ในขณะที่คนอื่นลืม แท้จริงท่านรอซูลุลลอฮุ ﷺ ได้กล่าวในคำปราศรัยของท่านวันหนึ่งว่า “แท้จริงแล้วไม่มีใครที่ทางเสื่อของเขาจนฉัน ได้กล่าวคำพูดของฉันเสร็จแล้วเขารวบรวมเสื่อของเขากลับ เขาคอนั้นจะจำทุกอย่างที่ฉันพูด” ฉันได้แกงฝักคูลุมที่อยู่บนหัวฉัน ในขณะที่ท่านรอซูลุลลอฮุพูดเสร็จ ฉันก็ได้รวบรวมมันมาไว้ที่อก ภายหลังจากนั้น ฉันไม่ลืมทุกอย่างที่ท่านรอซูลุลลอฮุพูดแม้แต่หนึ่งเดียว

(รายงาน โดย al-Bukhariy 2005 : 2047)

3- วิชาคุณธรรมจริยธรรมและการขจัดเกลียดใจ

คุณธรรมจริยธรรมคือ คุณลักษณะที่ควบคู่กับชาวมุสลิมทุกคน เพราะศาสนาอิสลามคือการมีมารยาทที่ดีงาม และมีคุณธรรมอันสูงส่ง

ท่านบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นบรมครูของมนุษยโลก และเป็นต้นแบบสำหรับมุสลิมทุกคนในทุกๆด้านของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ดังอาเยฮ์จากอัลกุรอานได้ระบุไว้ว่า

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ
الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾

(الأَحْزَاب : 21)

ความว่า “โดยแน่นอน ในเราะฮ์ตุลของอัลลอฮ์มีแบบฉบับอันดี
งามสำหรับพวกเจ้าแล้ว สำหรับผู้ที่หวัง (จะพบ) อัลลอฮ์และวัน
ปรโลกและรำลึกถึงอัลลอฮ์อย่างมาก”

(อัลอะฮฺซาบ : 21)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นผู้ที่มีการรยามารยาทที่ดีงาม ที่ไม่มีใครสามารถเทียบเคียง
ได้ ซึ่งเพียงพอสำหรับเราแล้ว ในเมื่ออัลลอฮ์ ﷻ ทรงเป็นผู้ยกย่องสรรเสริญในคุณงามความดีของ
ท่าน ﷺ ดังอาเยฮ์ได้ตรัสไว้ว่า

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾

(القلم : 4)

ความว่า “และแท้จริง เจ้านั้นอยู่บนคุณธรรมอันยิ่งใหญ่”

(อัลกอลัม : 4)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กำชับให้บรรดาเศาะหาบะฮ์ของท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ชาวอศุฟฟะฮ์ ให้อยู่ในคุณธรรมจริยธรรม และคอยอบรมพวกเขาให้ใช้ชีวิตแบบพอเพียง โดยที่ไม่
หวังสิ่งเล็กน้อยบนโลกนี้ ซึ่งครั้งหนึ่งชาวอศุฟฟะฮ์ได้เรียกร้องถามท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เกี่ยวกับ
ความยากจนของพวกเขา อาเยฮ์จากอัลกุรอานก็ได้ประทานลงมาเพื่อเป็นการปลอบใจให้พวกเขา
ดังอาเยฮ์ที่ได้ระบุไว้ว่า

﴿ وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِن يُنزِلُ بِقَدَرٍ مَّا

يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٢٧﴾

(الشورى : 27)

ความว่า “และหากอัลลอฮฺทรงประทานปัจจัยยังชีพอย่างกว้างขวางแก่ปวงบ่าวของพระองค์ แน่อนพวกเขาที่จะก่อความเสียหายขึ้นในแผ่นดิน แต่พระองค์ทรงประทานให้ตามปริมาณที่พระองค์ทรงประสงค์ แท้จริงพระองค์เป็นผู้ทรงตระหนักรู้ ผู้ทรงเห็นต่อปวงบ่าวของพระองค์”

(อีซฮุรอ : 27)

ท่านอัมรฺ อิบฺนุ ฮารีศ กล่าวว่ “อายะฮฺดังกล่าวนี้ถูกประทานลงมายังชาวอัศศุฟฟะฮฺ” (Abu Nu‘aim 1988:338)

4- วิชาการเขียน

การเขียนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการเรียนการสอน เพราะด้วยการเขียนและการบันทึกจึงสามารถสืบทอดความรู้ต่างๆ จากชนรุ่นก่อนมาจนถึงปัจจุบันได้ ดังนั้นจะได้สังเกตได้ว่าอายะฮฺจากอัลกุรอานก็ได้ตระหนักเกี่ยวกับการเขียนและการจดบันทึกเป็นอันดับต้นๆ เลยทีเดียว ซึ่งในห้าอายะฮฺแรกที่ถูกประทานลงมา ได้ตระหนักและพูดถึงเกี่ยวกับ (القلم) ดังอายะฮฺที่ระบุว่า

أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝ أَلَمْ يَكُنْ عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝

(العلق : 1-5)

ความว่า “จงอ่าน ด้วยพระนามแห่งพระเจ้าของเจ้าผู้ทรงบังเกิด ทรงบังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิด และพระเจ้าของเจ้านั้นผู้ทรงโอบอุ้มผู้ทรงสอนการใช้ปากกา ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้”

(อัลอะลัก : 1-5)

ดังนั้น ด้วยเหตุดังกล่าว พวกชาวอัศศุฟฟะฮฺจึงให้ความสำคัญ และตระหนักเกี่ยวกับการฝึกเขียน พวกเขาได้มอบของรางวัลให้แก่ครูที่ได้สอนเขาให้มาสอนให้กับพวกเขา ทั้งๆ ที่พวกเขานั้นไม่มีมีทรัพย์สินอะไรมากมาย ดังหะดีษอุบาต๊ะฮฺ อิบฺนุ ซอมิต ได้กล่าวว่า

ความว่า “ฉันได้สอนคนกลุ่มหนึ่งในบรรดาชาวอัศศุฟพะฮุเกี่ยวกับอัลกุรอาน และการเขียน หนึ่งในบรรดาพวกเขาได้มอบแก่ฉันพวงธนูเล่มหนึ่ง และฉันได้กล่าวว่า มันไม่ใช่ทรัพย์สิน และฉันจะใช้มันในหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ ฉันจะต้องพบกับท่านเราะฮ์สูลุลลอฮ์ ﷺ และจะต้องถามมัน หลังจากนั้นฉันก็ได้ไปพบกับท่าน และได้ถามว่า “โอ้ ท่านเราะฮ์สูลุลลอฮ์ ชายคนหนึ่งที่มอบพวงธนูเล่มหนึ่งแก่ฉัน ซึ่งเป็นผู้หนึ่งในบรรดาผู้ที่ฉันได้ทำการสอนพวกเขาเกี่ยวกับ การเขียน และอัลกุรอาน และสิ่งนี้ไม่ใช่ทรัพย์สิน และฉันจะใช้มันในหนทางของอัลลอฮ์ ท่าน(นบีมุฮัมมัด ﷺ) ได้ตอบว่า “ถ้าเจ้าชอบที่จะให้รอบตัวเจ้านั้นถูกรัดด้วยไฟนรก ก็จงรับมันซะ”

(บันทึกโดย Abū Dāud 2000: 3413)

บทบาทของชาวอัศศุฟพะฮุ

ชาวอัศศุฟพะฮุ เป็นผู้คนที่อาศัยอยู่กับมัศยิด และอยู่ใกล้กับบ้านของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ พวกเขาจะใช้ชีวิตเพื่อการศึกษาหาความรู้ และคอยให้บริการแก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในเรื่องต่างๆ เมื่อพวกเขามีโอกาส ดังนั้นจากการวิเคราะห์จากบทหะดีษ และหนังสืออ้างอิงทางวิชาการต่างๆแล้ว สามารถแบ่งบทบาทของชาวอัศศุฟพะฮุดังนี้

1- บทบาททางการศึกษา

โดยส่วนใหญ่แล้วชาวอัศศุฟพะฮุจะใช้ชีวิตอยู่กับการศึกษา รับฟังการบรรยายของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และเสาะหาบะฮุคนอื่นๆ พวกเขาจะตระหนักและให้ความสำคัญในด้านการศึกษาเป็นอย่างมาก จนสามารถผลิตผู้รู้ นักปราชญ์ในแขนงวิชาต่างๆ เช่น ท่านอบีสุร็อยเราะฮ์ ซึ่งเป็นที่รู้จักในเรื่องของการท่องจำหะดีษ โดยหะดีษของท่านที่ได้ท่องจำนั้นมากถึงห้าพันสามร้อยเจ็ดสิบสี่หะดีษ(อ้างถึงในเอกสาร Usman al-Khamis :13) ซึ่งครั้งหนึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ยกย่องเทิดทูนท่านอบีสุร็อยเราะฮ์ ที่เขานั้นมีความมุมานะพยายามและจริงจังเกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้

ความว่า “โอ้ท่านอบีสุร็อยเราะฮ์ ฉันคิดว่าไม่มีใครที่มาถามฉันเกี่ยวกับหะดีษนี้ก่อนเจ้า ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความพยายามมุมานะของเจ้าในเรื่องหะดีษ”

นอกจากเป็นที่รู้จักในเรื่องของการรายงานหะดีษแล้ว ในหมู่ชาวอัศศุฟะฮ์ก็ยังมีผู้ที่รู้จักในเรื่องของอัลกุรอานและการท่องจำเช่น ท่านอับดุลลอฮ์ อิบน์ มัซฮูด ท่านได้กล่าวว่า

“ฉันของสาบานว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ ไม่มีสุเราะฮ์ไหนในอัลกุรอานนอกจากที่ฉันรู้ว่าถูกประทานลงมา และไม่มีอายะฮ์ไหนในอัลกุรอานนอกจากที่ฉันรู้ว่าถูกประทานเพราะอะไร ถ้าฉันรู้ว่าใครที่รู้เกี่ยวกับคัมภีร์อัลกุรอานเหนือกว่าฉัน ถึงแม้จะต้องเดินทางด้วยอูฐก็ตาม ฉันจะก็ติดตามไป”

(บันทึกโดย Muslim : 6283)

การอ่านอัลกุรอานของอิบนุมัซฮูด ถือเป็นต้นแบบสำหรับมุสลิมทุกคน เพราะการอ่านของท่านนั้นมีส่วนคล้ายกันกับที่อัลกุรอานถูกประทานลงมา ซึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ตั้งเสียให้คนมุสลิมทุกคนอ่านอัลกุรอานเหมือนกับการอ่านของท่านอับดุลลอฮ์ อิบน์ มัซฮูด ดังหะดีษได้วณะไว้ว่า

ความว่า “ผู้ใดที่ต้องการอ่านอัลกุรอานเสียงสดเหมือนที่ได้ประทานลงมา เขาค้นนั้นต้องอ่านเหมือนการอ่านของอิบนุอุมมี อัลด(อิบนุมัซฮูด)”

(บันทึกโดย Ibn Mājah : 138)

ท่านกะอับ อิบน์ มาลิก ซึ่งเป็นที่รู้จักในเรื่องของการแต่งกลอน ซึ่งครั้งหนึ่งท่านได้ประพันธ์กลอนเพื่อสร้างกำลังใจให้กองทัพของมุสลิมที่เตรียมตัวเพื่อไปทำสงคราม ท่านนบี ﷺ จึงชมเชยแก่ท่านและกล่าวว่า “อัลลอฮ์ ได้ชอบคุณแก่เจ้าในคำพูดของเจ้าครั้งนี้”

2- บทบาทด้านการเผยแพร่ความรู้(การดะวะฮ์)

การเผยแพร่ความรู้(การดะวะฮ์) คือการชักชวนไปสู่สิ่งที่ดีงาม และห่างไกลจากการทำชั่ว โดยยึดตามบทบัญญัติ และตามแนวทางของอิสลาม ดังนั้นการดะวะฮ์จึงเป็นปัจจัยหลักของศาสนา ที่มุสลิมทุกคนต้องให้การตระหนักและให้ความสำคัญในการใช้ชีวิตประจำวัน อัลลอฮ์ ได้ตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿ وَمَا كَانِ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَآفَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴾

(التوبة: 122)

ความว่า“ไม่บังควรที่บรรดาผู้ศรัทธาจะออกไปสู้รบกันทั้งหมด
ทำไมแต่ละกลุ่มในหมู่พวกเขาจึงไม่ออกไปเพื่อหาความเข้าใจใน
ศาสนา และเพื่อจะได้ตักเตือนหมู่คณะของพวกเขา เมื่อพวกเขา
ได้กลับมายังหมู่คณะของพวกเขา โดยหวังว่าหมู่คณะของพวกเขา
จะได้ระมัดระวัง”

(อัลเตาบะฮฺ : 122)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ตระหนักเกี่ยวกับการละละฮฺ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าชีวิตของท่านคือการละละฮฺชักรวมมนุษย์ผู้สิ่งที่ดีงาม และละทิ้งสิ่งต้องห้ามที่ขัดกับหลักการศาสนา และท่านยังเชิญชวนให้บรรดาเศาะหาบะฮฺของท่านได้ตระหนักเกี่ยวกับการละละฮฺ(เชิญชวน)ด้วยเช่นกัน ดังหะดีษได้วางนะไว้

ความว่า “ถ้าอัลลอฮฺทรงอนุมัติให้ทางนำแก่คนคนหนึ่งก็เพราะด้วยทางนำของเจ้า ถือเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเจ้า มากกว่าการได้มาซึ่งอูฐสีแดงเสียอีก”

(บันทึกโดย Abū Dāud : 3663)

การละละฮฺเผยแผ่ศาสนานั้นเป็นภารกิจหลักของชาวอัศศุฟฟะฮฺ ซึ่งพวกเขาจะคอยให้คำตักเตือนคนอื่นเพื่อไม่ให้หมกมุ่นอยู่กับภารกิจคุนยา และจะให้คำสั่งเสียแก่พวกเขาเมื่อมีโอกาสอันสมควร ดังเช่นท่านอับดูรเราะฮฺมาน ซึ่งท่านนั้นเปรียบเสมือนผู้ที่คอยตักเตือนให้กับผู้อื่นๆ คอยชักชวนพวกเขาสู่สิ่งดีงาม และห้ามปรามพวกเขาจากสิ่งชั่วร้าย, ครั้งหนึ่งท่านได้เดินผ่านตลาดแถวมะดีนะฮฺ ท่านได้เห็นหมู่ชนกำลังหมกมุ่นกับกิจการคุนยา ท่านจึงหยุดบริเวณกลางตลาดและกล่าวว่า “โอ้ชาวตลาดทั้งหลาย แท้จริงแล้วสมบัติของท่านเราะฮฺลุลลอฮฺ ﷺ กำลังแบ่งปันแล้วพวกเจ้ายังอยู่ที่นี้หรือ แล้วพวกเจ้าไม่ไปปรับส่วนแบ่งของพวกเจ้าหรือ พวกเขากล่าวว่า แล้วมันอยู่ไหนล่ะ ท่านตอบไปว่า อยู่ที่มัสยิด . หมู่ชนกลุ่มนั้นต่างรีบเร่งไปยังมัสยิด หลังจากนั้นก็ได้

หันกลับมาพบท่านอบูสุร็อยเราะฮฺ ท่านจึงถามพวกเขาว่า แล้วทำไมพวกเจ้ากลับมาแล้วล่ะ พวกเขาตอบว่า โอ้ท่านอบูสุร็อยเราะฮฺ พวกเราได้ไปยังมัสยิดแล้ว และเมื่อเข้าไปในมัสยิด พวกเราก็ไม่ได้เห็นทรัพย์สินอะไรแบ่งเลย แล้วท่านจึงทวนถามพวกเขาอีกว่า แล้วพวกเจ้าเห็นอะไรหรือ. พวกเขาตอบว่า พวกเราได้เห็นคนกลุ่มหนึ่งกำลังละหมาด อีกกลุ่มหนึ่งกำลังอ่านอัลกุรอาน และอีกกลุ่มหนึ่งกำลังนำเสนอเกี่ยวกับทะเลและหะรอม . ท่านอบูสุร็อยเราะฮฺจึงตอบไปว่า นั่นแหละคือสมบัติของท่านมุฮัมมัด ﷺ.

3-บทบาทด้านการปกป้อง (ญีฮาด)

สถาบันอัศศุฟฟะฮฺ ไม่เพียงเป็นสถาบันที่ผลิตนักปราชญ์ นักวิชาการเท่านั้น แต่สถาบันแห่งนี้นับเป็นศูนย์รวมของนักรบที่สมบูรณ์แบบ เริ่มตั้งแต่การรบกับนัฟซุ(อารมณ์ใฝ่ต่ำ) ของตนเองโดยการใช้ชีวิตอย่างสมถะ ไม่หวังสิ่งตอบแทนเล็กน้อยบนโลกนี้ ตลอดจนการรบในสนามรบกับศัตรูที่คอยจ้องทำลายความบริสุทธิ์ของอิสลาม ซึ่งพวกเขาถือเป็นกลุ่มหนึ่งที่คอยปกป้องความเลิศล้ำของศาสนาให้คงอยู่ต่อไป

อัศศุฟฟะฮฺจึงเป็นสถานที่รวมตัวของบรรดาเหล่านักรบ ซึ่งครั้งหนึ่งสถาบันอัศศุฟฟะฮฺ ได้เป็นจุดศูนย์รวมของผู้คนที่ไม่มีความพร้อมที่จะเตรียมตัวเพื่อออกไปยังสงครามตะบูกได้ (เพราะขาดแคลนด้านทรัพย์สิน) โดยการรวมตัวของพวกเขานั้นทำให้ง่ายต่อการจัดสรรหางบประมาณและทรัพย์สิน ซึ่งผู้คนที่ประสงค์ต้องการญีฮาดด้วยทรัพย์สินของพวกเขา ก็จะมารวมตัวกัน ณ สถาบันแห่งนี้เพื่อรวบรวมทรัพย์สินให้แก่ผู้ที่ประสงค์และพร้อมที่จะทำการญีฮาดด้วยตนเอง (Saleh Ahmad al-Shamiy 1991:74-75)

ชาวอัศศุฟฟะฮฺโดยส่วนมากแล้ว หลังจากที่หมกมุ่นกับการทำอิบาดัต และการศึกษาแล้ว พวกเขาจะทุ่มเทชีวิตของพวกเขาเพื่อปกป้องศาสนา ในหนทางของอัลลอฮฺ และบางคนก็ถูกสังหารในสนามรบ เช่นท่านบารอ อิบน์มุาลิก ซึ่งดาบชะฮีดในสงครามยะมามะฮฺ(Ibnu al-Athir 1972:9/92)

สรุป

สถาบันอัศศุฟฟะฮฺ เป็นสถาบันการศึกษาในสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งผู้ที่มาพักอาศัยในสถาบันแห่งนี้ คือบรรดาเสาะหาบะฮฺที่ประสงค์ต้องการใช้ชีวิตแบบสมถะ เป็นผู้ที่กระหายต่อความรู้ และทุ่มเทพลังกายใจในหนทางของอัลลอฮฺ โดยไม่มุ่งหวังสิ่งเล็กน้อยจากโลก ดุนยา แต่ด้วยความบารอ กัด สถาบันแห่งนี้สามารถผลิตนักปราชญ์ นักวิชาการ และนักรบเป็น

จำนวนมาก ถึงแม้ระยะเวลาอายุไขของสถาบันแห่งนี้จะสั้นเพียงไม่กี่ปี แต่ผลผลิตที่ได้มานั้นซึ่ง
 คຸ້ມคຳມากมายยิ่งนัก

บรรณานุกรม

‘Abdullah Ibn Muslim Ibn Qutaibah,1397,**Gharīb al-Hadīth** (غريب الحديث), al-Aāniy Baghdād

Abū ‘Abdullah Muhammad Ibn Yazīd al-Qazwīniy Ibn mājah, 1975.**Sunan Ibn Mājah** (سنن ابن
 ماجه). Dar Ihya’ al-Turath al-‘Arabiyy.

Abū al-Ula Muhammad ‘Abd al-Rahmān Ibn ‘Abd al-Rahīm al-Mubārakfūriy, 2001,**Tuhfat al-
 Ahwaziyy** (تحفة الأحوذى). Bairūt Lebanon. Dar Ihya’ al-Turath al-‘Arabiyy.

Abū ‘Abd al-Rahmān Sharaf al-Haqq Muhammad Ashraf al-Sādiqiy al-‘Azīm Abādiyy, 2000 ,**Awn
 al-Ma‘būd**(عون المعبود), Dar Ihya’ al-Turath al-‘Arabiyy.

Abū ‘Isa Muhammad Ibn ‘Isa,n.d,**Sunan al-Tirmiziyy**(سنن الترمذى),Mustafa al-Babiy al-
 Halabiy.

Abū Nu‘iem al-Asfahāniyy,1988,**Hilyat al-Auliya’**(حلية الأولياء), Dar Kutub ‘Ilmiyah,Bairut
 Lebanon

Ahmad ‘Ali Ibn Hajar al-‘Asqalāniyy, 2000 ,**Fath al-Bāriyy Sharh Sahih al-Bukhāriyy** (فتح الباري شرح
 صحيح البخاري), Dimashq, Maktabah dar al-Faiha’.

Akram Diya’ al-‘Umariyy ,1998 ,**al-Sīrah al-Nabawiyah al-Sahīhah** (السيرة النبوية الصحيحة)
 Riyād , al-‘Ubaikān.

Mahy al-Dīn Ibn Sharaf al-Nawawiy,n.d,**al-Majmu’**(المجموع), al-Irshād,Jeddah

Muhammad Ibn Hasan Ibn Zablah, 2003, **Akbār al-Madīnah** (أخبار المدينة)

Muhammad Ilyās ‘Abd al-Ghāniy (2004) **Sejarah Masjid Nabawiy** , Al-Rāshid

Usmān al-Khamīs, (ม.ป.ป.), **Terjumah Abi Hurairah radiyallah anhu** , (ترجمة أبي هريرة رضى الله عنه)

..... 2002 أهل الصفة الفقراً الأمرأ (ออนไลน์) // สืบค้นได้จาก :

<http://www.islamonline.net/Arabic/Hajj2002/madena/article07.shtml>.

(10/10/49)

Prince of Songkla University
Pattani Campus